

7

**ADRIANA PANAITE &
GABRIEL TALMAȚCHI**

**Neueste Ausgrabungen
und Denkmalpflege
in Adamklissi**

**Săpături arheologice recente
la Adamclisi și protecția
patrimoniului arheologic**

**Latest Excavations
and Heritage Protection
at Adamclisi**

Die Wiederaufnahme der archäologischen Forschungen in Adamklissi war eng verbunden mit der 1977 erfolgten Fertigstellung der baulichen Rekonstruktion des Tropaeum Traiani – ein Jahrhundert nach dem Anschluss der Dobrudscha und der Unabhängigkeit Rumäniens (1877–1878). Zu dieser Zeit beschloss man, ein Team von Wissenschaftler:innen des Archäologischen Instituts ›Vasile Pârvan‹ zu bilden, um die Überreste der römischen Stadt *Tropaeum Traiani / Traianum Tropaeum* zu ergraben und zu erforschen. Umfangreiche Grabungsarbeiten in zentralen Arealen der antiken Stadt begannen 1968; die Ergebnisse wurden 1979 in einer ersten Monografie publiziert [1].

Arbeiten am Tropaeum Traiani und dem Memorialkomplex

Anlässlich der Rekonstruktion des Siegesmonuments wurden auch Forschungen an den beiden Monumenten in dessen unmittelbarer Umgebung durchgeführt, dem Grab eines nicht identifizierten Militärkommandeurs und dem Gefallenentalar. Diese Forschungen publizierte Mihai Sâmpetru 1984 in einem zweiten Band der monografischen Reihe ›Tropaeum Traiani‹ [7].

Im Hinblick auf den Bau der selbsttragenden Rekonstruktion des Siegesmonuments regte Radu Florescu, basierend auf seiner Studie von 1961 [4] an, die von Grigore G. Tocilescu, Otto Bendorf und Georg Niemann vorgeschla-

DE

gene Position des Metopenbandes zu ändern (s. den Beitrag von A. Barnea und

Reluarea cercetărilor arheologice la Adamclisi este strâns legată de lucrările de reconstrucție a monumentului triumfal, care trebuiau încheiate în 1977, la un secol de la alipirea Dobrogei și câștigarea Independenței (1877–1878). S-a decis atunci formarea unei echipe de cercetători, de la Institutul de Arheologie ›Vasile Pârvan‹, care să scoată la lumină și să cerceteze ruinele orașului antic *Tropaeum Traiani / Traianum Tropaeum*. Săpăturile ample începute în 1968, acoperind suprafețe importante ale orașului roman, au fost valorificate într-un prim volum monografic publicat în 1979 [1].

Lucrările la Tropaeum și la Complexul Memorial

Cu ocazia lucrărilor de reconstrucție a monumentului triumfal au fost reluate în paralel și cercetările arheologice la celelalte două monumente aflate în imediata vecinătate și într-o poziție semnificativă, mai exact mormântul tumular al unui comandant militar neidentificat și altarul funerar dedicat celor câteva mii de oșteni romani căzuți în lupte. Acestea au fost întreprinse de către Mihai Sâmpetru, iar rezultatele lor prezentate în volumul al II-lea din seria monografică ›Tropaeum Traiani‹, publicat în anul 1984 [7].

La realizarea reconstrucției autoportante a monumentului triumfal s-a avut în vedere studiul lui Radu Florescu, publicat în 1961 [4], și care, printre altele, schimbă poziția brâului de metope față de modul în care se realizase

RO

The resumption of the archaeological research at Adamclisi is closely linked to the reconstruction of the Tropaeum Traiani which was completed in 1977, one century after Romania's independence (1877–1878) and annexation of Dobruja. It was then decided to assemble a team of researchers, from the ›Vasile Pârvan‹ Institute of Archaeology to excavate and investigate the ruins of the Roman city *Tropaeum Traiani / Traianum Tropaeum*. Extensive excavations began in 1968, covering important areas of the Roman city. These findings were compiled and published in a first monograph, published in 1979 [1].

Work on the Tropaeum Traiani and the Memorial Complex

Due to the completion of the reconstruction of the triumphal monument, the scope of archaeological research in the area expanded to the two monuments in the immediate vicinity: the tomb of an unidentified military commander and the funerary altar dedicated to fallen soldiers. This research was undertaken by Mihai Sâmpetru, and the results were published as a monograph in 1984, making it the second volume of the Tropaeum Traiani series [7].

When carrying out the self-supporting reconstruction of the triumphal monument, Radu Florescu proposed to change the metope band from its position in the monument's illustrated

EN

reconstruction by Grigore G. Tocilescu, Otto Bendorf and Georg Niemann,

P. Lohmann, Kap. 2). Florescu hatte bemerkt, dass insgesamt elf Reihen bearbeiteter Steinblöcke den zylindrischen Unterbau des Monuments verkleideten, von denen zehn ca. 60 cm hoch waren. Die Reihen folgten jedoch nicht alle direkt aufeinander: Eine der Reihen korrespondierte mit ca. 140 bis 150 cm Höhe mit der Höhe der Metopen; sie war in mittlerer Höhe an dem Zylinder angebracht. Dementsprechend müsste auch das Metopenband mittig am Unterbau angebracht gewesen sein, anstatt direkt unterhalb des Zinnengesimses. Die rekonstruierte Anordnung der Bauelemente von unten nach oben sieht folgendermaßen aus: die Basis (Plinthe) des Monuments, drei Reihen von Verkleidungsblöcken, ein Rankenfries, Metopen und Pilaster, ein Spiralen-Palmettenfries, drei Reihen von Verkleidungsblöcken und das Gesims.

2012 und 2013 wurden die letzten Sanierungsarbeiten am Tropaeum Traiani durchgeführt. Sie umfassten die Säuberung der gesamten Oberfläche des Monuments, die Installation eines Belüftungssystems im Inneren sowie die landschaftliche Gestaltung des Areals, durch Reparatur der Zufahrtsstraße zwischen Monument und *municipium*, die Einrichtung eines Parkplatzes und die Bepflanzung der Zufahrtsstraße mit Bäumen. Die Arbeiten wurden durch Mittel der Europäischen Union finanziert.

reconstrucția grafică a monumentului de către Grigore G. Tocilescu, Otto Benndorf și Georg Niemann (vezi cap. 2, A. Barnea și P. Lohmann). În viziunea acestora metopele se aflau încadrate de cele două frize sub atticul festonat sau crenelul cu prizonieri. Radu Florescu a observat că pe tamburul cilindric se disting 11 asize, din care zece au înălțimea în jur de două picioare (60 cm), dar nu în succesiune continuă. Una din asize are înălțimea de 140–150 cm, corespunzătoare înălțimii unei metope și ea se află exact la mijlocul tamburului cilindric, deci brăul de metope se află la jumătatea tamburului și nu sub cornișă. De jos în sus succesiunea elementelor pe monumentul reconstruit era următoarea: soclul, trei rânduri de blocuri de parament, friza cu vrejuri și volute, metope și pilaștri, arhitrave cu spirale și palmete, trei rânduri de blocuri de parament și cornișa.

În anii 2012–2013 s-au desfășurat ultimele lucrări de reabilitare la Tropaeum Traiani. Acestea au presupus curățarea suprafeței întregului monument, introducerea unei instalații de climatizare în interiorul monumentului, precum și o amenajare peisagistică a întregului complex, prin repararea drumului de acces și a drumului care realizează legătura cu orașul roman, amenajarea unei parcări, dar și plantarea de copaci pe aleea principală. Finanțarea tuturor lucrărilor s-a făcut cu fonduri de la Uniunea Europeană.

based on his own study published in 1961 [4] (see the contribution by A. Barnea and P. Lohmann, chap. 2). Radu Florescu noted that there were eleven distinguishable rows of carved blocks on the cylindrical drum: ten of which had a height of approximately 60 cm. These rows, however, did not follow one another continuously. One of these rows was approximately 140 to 150 cm tall with a position half-way up the cylindrical structure. As the metopes are similarly sized, it would seem that they were placed mid-way up the drum, not directly under the cornice. The sequence of decorative elements on the reconstructed monument from the bottom up is as follows: the base (plinth), three rows of cladding blocks, a frieze with tendrils and volutes, metopes and pilasters, architraves with spirals and palmettes, three rows of cladding blocks, and the cornice.

To date, the latest restoration projects on the Tropaeum Traiani were carried out from 2012 to 2013. These restorations involved cleaning the surface of the entire monument, installing an interior ventilation system, and landscaping the entire complex by repairing the access road and the road connecting the site with the Roman city, installing a parking lot, and planting trees along the main alley. These efforts were financed by funds provided by the European Union.

Arbeiten im Areal der römischen Stadt: Überblick

Mit der offiziellen Einweihung des rekonstruierten Denkmals und des Museums im Mai 1977 wurde das von der kommunistischen Regierung geförderte ›Adamklissi Forschungsprojekt‹, wie es heute bezeichnet wird, als beendet betrachtet (s. den Beitrag von A. Panaite und A. Barnea, Kap. 6, p. 165). Die ab dem folgenden Jahr vom Archäologischen Institut in begrenzter Höhe bereitgestellten Mittel führten zu einer Stagnation und Reduzierung der Forschungen. Die Einschränkungen wurde noch dadurch verstärkt, dass neu ausgegrabene Bereiche am Ende jeder Grabungskampagne wieder zugeschüttet werden mussten, da kein Restaurierungsprogramm existierte.

Zwischen 1978 und 1992 konzentrierten sich die archäologischen Arbeiten hauptsächlich auf wichtige spätantike Gebäudestrukturen wie die Basiliken (Basilika B, Basilika D) und deren unmittelbare Umgebung (*basilica forensis* und die Kreuzung von *cardo* und *decumanus*, also das Areal des Sektors D südlich des *decumanus*) innerhalb der Stadtmauer. Gleichzeitig wurde auch die befestigte Stadterweiterung untersucht und die Arbeiten an der *basilica coemeterialis* wieder aufgenommen. Dennoch waren die Archäolog:innen gezwungen, Ausgrabungen in neuen Arealen sukzessive aufzugeben, weil dort keine Erhaltungs- und Restaurierungsarbeiten vorgenommen werden konnten. Stattdessen wurden Grabungen hauptsächlich in bereits zuvor

DE

den konnten. Stattdessen wurden Grabungen hauptsächlich in bereits zuvor

Cercetări arheologice în orașul roman: prezentare generală

După inaugurarea oficială a monumentului reconstruit și a muzeului în luna mai 1977, ceea ce azi am numi ›proiectul de cercetare Adamclisi‹ – finanțat de guvernul comunist – a fost considerat ca și încheiat (vezi cap. 6, A. Panaite și A. Barnea, p. 163). Din anul următor, fondurile reduse asigurate de Institutul de Arheologie au dus la o stagnare și o restrângere a cercetării. Limitarea a fost dublată negativ de faptul că, în absența unui program de restaurare sau consolidare, unitățile de săpătură cercetate trebuiau acoperite la sfârșitul fiecărei campanii.

De fapt, din 1978 și până prin 1992, cercetarea arheologică de la Adamclisi s-a concentrat mai ales pe monumente importante din antichitatea târzie, și anume basilicile (Basilica B, Basilica D) sau zonele din imediata lor apropiere (*basilica forensis* și intersecția străzilor *cardo* și *decumanus*, cartierul din Sectorul D, la sud de *via decumanus*), toate situate în interiorul zidului de incintă al orașului, continuând în același timp cercetarea anexei fortificate și reluând investigațiile la *basilica coemeterialis*. Arheologii au fost forțați însă să renunțe sistematic la a mai descoperi suprafețe noi din orașul antic pentru că acestea nu puteau fi restaurate sau consolidate. S-au efectuat mai ales sondaje în ariile anterior cercetate, aproape de fiecare dată măcar parțial acoperite pentru iarnă, studiul concen-

RO

trându-se pe cunoașterea mai atentă a premiselor orașului antic târziu. Abia

Excavations in the Area of the Roman City: An Overview

After the official inauguration of the museum and the reconstructed monument in May 1977, what we now call the ›Adamclisi Research Project‹, funded by the communist government, was considered complete (see the contribution by A. Panaite and A. Barnea, chap. 6, p. 163). Starting the following year, the reduced funds provided by the Institute of Archaeology led to the stagnation and limitation of research. The limitation was further amplified by the fact that, in the absence of restoration or consolidation programs, all freshly excavated units had to be backfilled at the end of each campaign.

From 1978 until 1992, archaeological research undertaken at Adamclisi had focused within the city walls, mainly on the important buildings and structures from late antiquity, namely the Basilicas B and D, or the areas in their immediate vicinity (*basilica forensis* and the intersection of the *cardo* and *decumanus* streets, i.e. the section of Sector D, south of the *via decumanus*). At the same time, research of the fortified annex was continued and the investigations at the *basilica coemeterialis* resumed. However, the archaeologists were forced to systematically forgo the excavation of new sites because they could not be restored or consolidated. Therefore, excavations were mainly conducted in the previously researched areas which had to be at least par-

EN

tially backfilled almost every winter. These studies focused on gaining closer

schon untersuchten und für den Winter zumindest teilweise wieder zugeschütteten Sektoren durchgeführt. Die Forschungen beschränkten sich damit hauptsächlich auf das Gelände der spätantiken Stadt. Erst in den letzten 20 Jahren nahmen systematische Arbeiten im Hinblick auf die zu untersuchenden Areale wieder zu und wurden, wo möglich, von initialen Konservierungsmaßnahmen gemäß den gesetzlichen Vorgaben begleitet. Im vergangenen Jahrzehnt konzentrierte sich die archäologische Forschung in der römischen Stadt Tropaeum Traiani auf die folgenden Untersuchungsgegenstände:

- Einen Teil der Fläche des antiken Forums, mit der sog. *basilica forensis*, der frühchristlichen Basilika D (mit Querschiff) und der Beziehung der beiden zueinander – begonnen von Alexandru Barnea, fortgeführt in Zusammenarbeit mit der Architektin Monica Mărgineanu-Cârstoiu und später mit ihren Kollegen Virgil Apostol und Ștefan Bâlici;
- das Gebiet südlich der Basilika D, mit dem sich v. a. Cristian Olariu beschäftigt hat [6];
- die nördliche Erweiterung des Sektors A, von dem ein Teil bereits von Alexandru Barnea publiziert worden ist – begonnen von Liana Oța und nach einer Unterbrechung seit 2005 von Adriana Panaite weitergeführt;
- das Stadtgebiet südlich des Osttors, teilweise erforscht und publiziert von Ioana Bogdan Cătănicu im ersten Band der monografischen Reihe [1]; spätere Ausgrabungen

DE

în ultimii cca 20 de ani cercetările sistematice au crescut din nou din punctul de vedere al suprafețelor cercetate și, acolo unde se cuvenea, s-a intervenit cu operațiuni de conservare primară, potrivit legislației în vigoare. În continuare ne propunem să prezentăm rezultatele consemnate în ultimul deceniu de săpături arheologice la cetatea Tropaeum Traiani. Cercetările arheologice de la Adamclisi au avut în vedere următoarele puncte de interes:

- parte a ariei fostului *forum* al orașului roman, cuprinzând așa numita *basilica forensis* și basilica paleocreștină D (cu transept), inclusiv relația dintre acestea, inițiate de Alexandru Barnea și continuate în colaborare cu arh. Monica Mărgineanu-Cârstoiu, și mai târziu cu colaboratorii arhitecți, Virgil Apostol și Ștefan Bâlici;
- cercetarea cartierului de la sud de Basilica D, de care s-a ocupat în special Cristian Olariu [6];
- extinderea spre nord a cercetării cartierului din Sectorul A, din care o parte a fost deja publicat de Alexandru Barnea, începută de Liana Oța, dar întreruptă și continuată din 2005 încoace de Adriana Panaite;
- cartierul de la sud de poarta de est, în completarea spre sud a celui identificat și publicat de Ioana Bogdan Cătănicu în volumul I al monografiei [1], cercetare realizată de Mihai Sâmpetru [8];
- aria Basilicii B (episcopale) și poarta de nord, cercetate de Ioana Bogdan Cătănicu [2; 3];

RO

knowledge of the premises of the late Roman city. Only in the past 20 years, has systematic research increased regarding the yet uninvestigated areas. Where possible, the excavations have been accompanied by primary conservation operations in line with the latest legislation. In the past decade, the archaeological research projects at the Roman city of Tropaeum Traiani, near Adamclisi focused on the following points of interest:

- Part of the area of the former *forum*, comprised of the so-called *basilica forensis* and the Palaeo-Christian Basilica D (with transept), including their relationship, initiated by Alexandru Barnea and continued with the architect Monica Mărgineanu-Cârstoiu, and later with her colleagues, Virgil Apostol and Ștefan Bâlici;
- the area south of Basilica D, with which primarily Cristian Olariu concerned himself [6];
- the northern extension of the neighbourhood in Sector A, of which a part has already been published by Alexandru Barnea, later picked up by Liana Oța but interrupted, then continued by Adriana Panaite since 2005;
- the neighbourhood south of the eastern gate, initially researched and published by Ioana Bogdan Cătănicu in the first volume of the Tropaeum Traiani monographic series [1]; excavations in this area were later continued and published by Mihai Sâmpetru [8];

EN

- wurden von Mihai Sâmpetru publiziert [8];
- das Gebiet beim Nordtor und der episkopalen Basilika B, untersucht von Ioana Bogdan Cătănicu [2; 3];
  - die befestigte Stadterweiterung im Südosten, eine Zusammenarbeit von Mihai Sâmpetru und Mihai Ionescu, von Letzterem zusammen mit Robert Constantin nach dem Tod Mihai Sâmpetrus 1996 wiederaufgenommen [5];
  - Forschungen im südlichen Stadtareal, nahe dem Südtor, durchgeführt von Experten des ›Museums für Nationale Geschichte und Archäologie Constanța‹, begonnen von Maria Bărbulescu and Mihai Irimia, weitergeführt von Adrian Panaitescu, Liviu Lungu und in den letzten knapp 20 Jahren von Gabriel Talmațchi (2002–2019);
  - die *basilica coemeterialis*, eine Kollaboration mit Nelu Zugravu von der Alexandru Ioan Cuza-Universität Iași, die aus finanziellen Gründen vorerst beendet wurde;
  - die außerstädtische Basilika mit Querschiff westlich der Stadt, eine Notgrabung von Ghiorghe Papuc;
  - Surveys auf dem Plateau östlich der Stadt, angefangen von Margareta Arsenescu und weitergeführt von Carol Căpiță, die wichtige Informationen zu der vor-römischen Siedlung beigetragen haben;
  - Surveys im Westen der Stadt, nahe der früheren Kieselmehlfabrik, auf dem Gebiet der frühen römischen Nekropole und den temporären, nur kurzzeitig saisonal
- anexa fortificată de la sud-estul orașului antic, colaborare inițiată cu Mihai Sâmpetru și Mihai Ionescu și reluată ulterior (după decesul din 1996 al lui Mihai Sâmpetru), de acesta din urmă împreună cu Robert Constantin [5];
  - cercetarea cartierului de sud al orașului (de lângă poarta de sud) aflată în atenția specialiștilor de la ›Muzeul de Istorie Națională și Arheologie din Constanța‹, pornită de Maria Bărbulescu și Mihai Irimia, continuată de Adrian Panaitescu, Liviu Lungu și în ultimii aproape 20 de ani de Gabriel Talmațchi (2002–2019);
  - *basilica coemeterialis*, colaborare cu Nelu Zugravu (de la Universitatea ›Alexandru Ioan Cuza‹ din Iași) și întreruptă din motive financiare;
  - basilica extramurană cu transept (la vest de incintă), cercetare de salvare datorată lui Ghiorghe Papuc;
  - sondaje pe platoul de la est de cetate, începute cu Margareta Arsenescu și continuate apoi cu Carol Căpiță, ducând la obținerea unor informații extrem de importante privind locuirea preromană;
  - sondaje la vest de orașul antic, în apropierea fostei fabrici de diatomită: arie de necropolă romană sezonieră și parțial așezare probabil
  - cercetări de teren în zonă, urmărind verificarea informațiilor de arhivă, având ca subiect teritoriul care aparține din punct de vedere administrativ de orașul roman: așezări, cariere, cuptoare, drumuri etc.
- the area of the northern gate and Basilica B (episcopal), studied by Ioana Bogdan Cătănicu [2; 3];
  - the fortified annex in the south-east of the ancient city, a collaborative research study initiated by Mihai Sâmpetru and Mihai Ionescu, and subsequently resumed (after the death of Mihai Sâmpetru in 1996) by Ionescu and Robert Constantin [5];
  - the research of the southern district of the city (near the south gate) conducted by specialists from the ›Museum of National History and Archaeology Constanța‹, started by Maria Bărbulescu and Mihai Irimia, later continued by Adrian Panaitescu, Liviu Lungu, and for the last 20 years, by Gabriel Talmațchi (2002–2019);
  - the *basilica coemeterialis*, a collaboration with Nelu Zugravu (from the Alexandru Ioan Cuza University of Iași) that has been interrupted due to financial reasons;
  - the extramural basilica with transept (West of the city), emergency excavation by Ghiorghe Papuc;
  - the surveys on the plateau east of the city, initiated by Margareta Arsenescu and continued by Carol Căpiță, obtaining extremely important information on the pre-Roman settlement;
  - the surveys west of the ancient city, near the former diatomite factory, in the area of the early Roman necropolis and seasonal, temporary settlements, inhabited for a short time, probably of the same era;

DE

RO

EN

bewohnten Siedlungen vermutlich derselben Zeit;

- Surveys im zur Stadt gehörenden Umland, die der Überprüfung von archivischen Informationen zu Siedlungen, Straßen, Steinbrüchen, Brennöfen etc. dienen.

Zu dieser Liste müssen noch die geophysikalischen und geomagnetischen Prospektionen des Ingenieurs Florin Scurtu hinzugefügt werden, für deren Verifizierung Grabungsschnitte in den Sektoren A und B angelegt wurden. Zudem gibt es eine Kooperation mit einem internationalen Team um Linda Ellis von der San Francisco State University, speziell für die Forschungen im Gebiet der antiken Stadt.

Arbeiten im Areal der römischen Stadt: Ergebnisse und Ziele

Das Hauptziel der archäologischen Arbeiten in *Tropaeum Traiani* / Adamklissi ist der Erhalt von Informationen zu den Gebäuden, der Topografie und dem Straßenraster der spätantiken römischen Stadt. Neben der Erforschung der christlichen Basiliken sind in den letzten Jahren Bereiche verschiedener Sektoren in den Fokus gerückt. Aktuell werden Untersuchungen in mehreren Teilen der Stadt durchgeführt, wie man im Stadtplan sehen kann (Abb. 1), in dem die wichtigsten bereits ergrabenen Gebäude eingetragen sind.

Die Untersuchungen in Sektor A wurden für eine kurze Zeit zwischen 1995 und 1998 von Liana Oța wieder aufgenommen und später systematischer

DE

Celor de mai sus li se adaugă investigațiile geofizice și geomagnetice întreprinse de ing. Florin Scurtu, cărora le-a urmat verificări arheologice în Sectoarele A și B, precum și colaborarea cu o echipă internațională, coordonată de Linda Ellis de la Universitatea de Stat din San Francisco, în special pentru cercetarea teritoriului orașului antic.

Cercetări arheologice în orașul roman: obiective și rezultate

Cercetarea arheologică desfășurată în situl *Tropaeum Traiani* / Adamclisi are ca obiectiv major cunoașterea monumentelor, topografiei și tramei stradale aparținând orașului roman târziu. Alături de cercetarea basilicilor creștine, în ultimii ani au început să fie cercetate cartiere, din diferite sectoare ale cetății. În prezent, sunt în curs de cercetare mai multe puncte din interiorul orașului, așa cum se poate observa și pe planul general al orașului, unde sunt marcate principalele edificii investigate până în prezent (fig. 1).

Cercetările în Sectorul A au fost reluate pentru o scurtă perioadă în anii 1995–1998 de către Liana Oța și apoi sistematic prin cercetarea a două puncte: imediat la nord de Basilica A, începând din anul 2005 și în zona străzii ABV IV, unde, cu începere din anul 2000, se urmărește verificarea rezultatelor unor investigații geo-magnetice întreprinse anterior, precum și extinderea cercetării către latura de nord a zidului de incintă. Cercetările arheologice realizate de Mihai Severus Ionescu au dezvelit

RO

- the field surveys in the area, following the verification of the archive information, its subject being the territory that administratively belonged to the Roman city: settlements, roads, quarries, kilns, etc.

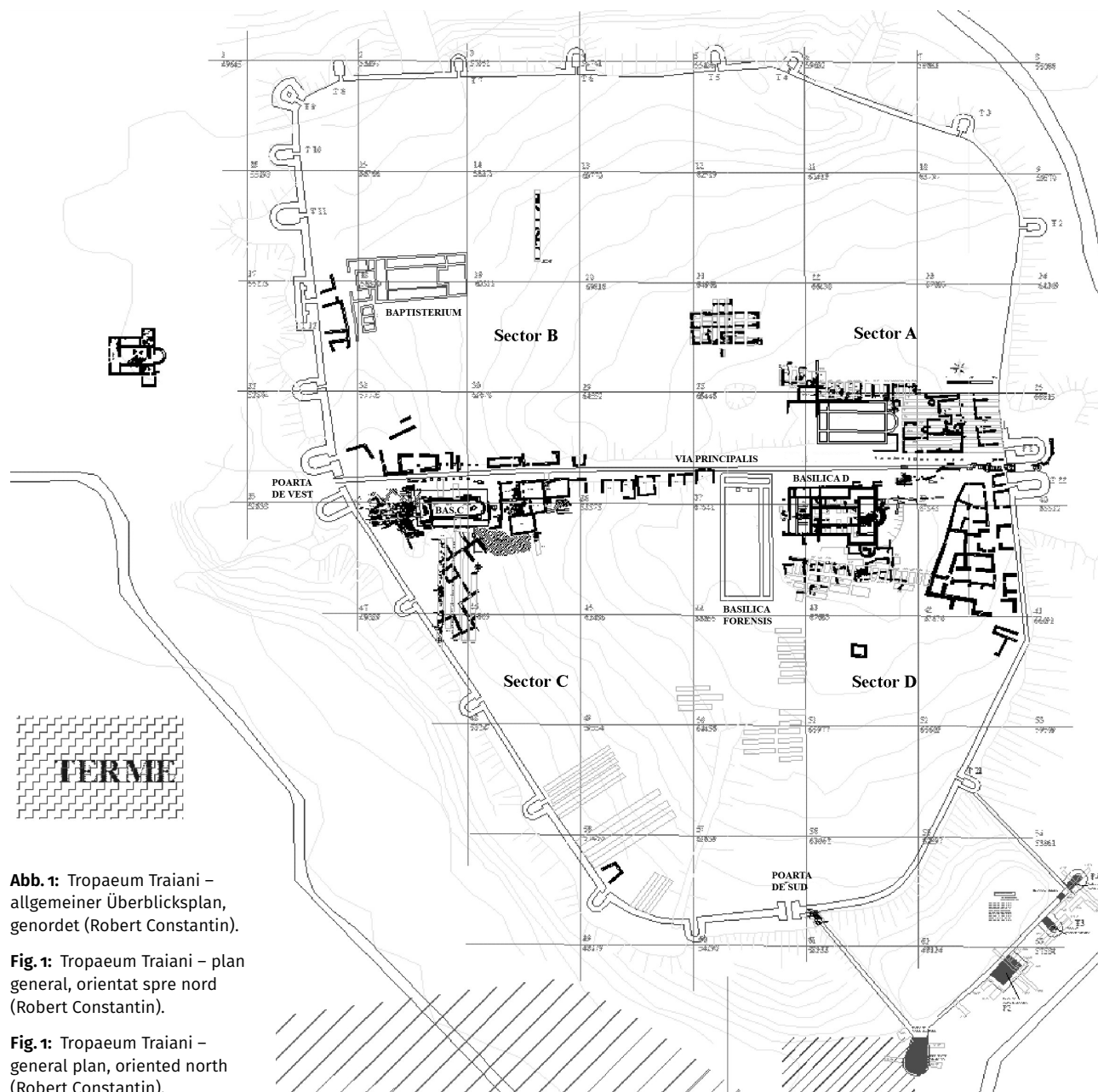
This list would be incomplete without two further mentions: the geophysical and geomagnetic investigations undertaken by engineer Florin Scurtu, which were followed by archaeological verification trenches in Sectors A and B, as well as the collaboration with an international team coordinated by Linda Ellis from San Francisco State University, especially for research of the territory of the ancient city.

Excavations in the Area of the Roman City: Goals and Results

The main objective of the archaeological research carried out at *Tropaeum Traiani* / Adamclisi is to gain knowledge of the monuments, the topography, and the street grid of the late Roman city. Along with the research on the Christian basilicas, the research in recent years has focused on certain areas within different sectors of the city. Currently, several areas inside the city are being investigated, as can be seen on the general plan of the city, where the main buildings, which have already been researched, are marked (fig. 1).

Research in Sector A was resumed for a short period between 1995 and 1998 by Liana Oța, and thereafter systematically conducted by the opening

EN

Abb. 1: Tropaeum Traiani –
allgemeiner Überblicksplan,
genordet (Robert Constantin).

Fig. 1: Tropaeum Traiani – plan
general, orientat spre nord
(Robert Constantin).

Fig. 1: Tropaeum Traiani –
general plan, oriented north
(Robert Constantin).

in zwei Grabungsarealen angegangen: nördlich der Basilika A (ab 2005) und entlang der Straße ABV IV (ab 2000). Hauptgründe für diese Grabungen waren die Klärung der Ergebnisse vorangegangener geomagnetischer Untersuchungen sowie die Ausdehnung des Grabungsareals hin zum nördlichen Teil der Stadtmauer. Die archäologischen Arbeiten von Mihai Severus Ionescu brachten Teile der Straßen ABV IV, AV 2' und AV 3 zutage bzw. Überreste von sechs Bauten (darunter ein imposantes Gebäude, das komplett freigelegt wurde). In spätantiker Zeit war die Straße ABV IV eine wichtige Achse innerhalb der befestigten Stadtanlage; sie kreuzte die gesamte Stadt von Osten nach Westen, unmittelbar nördlich des *decumanus maximus*. Das Gebäude (das üblicherweise als A9 bezeichnet wird) besteht aus drei Räumen, einem Innenhof und einem Nebengebäude, das möglicherweise erst später auf der anderen Seite der Straße AV 2 hinzugefügt wurde. Der Bau scheint nicht dem Konzept des klassischen römischen Wohnhauses zu entsprechen, sondern eher einer bescheideneren Hausgemeinschaft, die sich an die lokalen Umstände und Bedingungen anpasste. Das ausgegrabene Niveau des Gebäudes A9 datiert in die Zeit zwischen der Mitte des 5. und dem Ende des 6. Jh. n. Chr., und der Bau ist von seinem Nachbargebäude im Osten durch einen Entwässerungsgraben getrennt.

Anlass der seit 2005 andauernden Untersuchungen Adriana Panaites in dem üblicherweise als ›Sektor A nördlich der Basilika A‹ bezeichneten

DE

parțial străzi ca ABV IV, AV 2' și AV 3, respectiv parțial 6 construcții (printre care și un edificiu impozant în totalitate săpat). Prima stradă era în antichitatea târzie o axă importantă de circulație a cetății, traversând de la est la vest întreaga suprafață a orașului, imediat la nord de *decumanus maximus*. Edificiul (numit convențional A9) este compus din trei camere, o curte interioară și o anexă (posibil construită mai târziu, peste strada AV 2). Se pare că acesta nu corespunde în general cu conceptul de casă romană clasică și aparține unei societăți destul de modeste, fiind adaptat realităților locale. Nivelul surprins prin cercetare arheologică aparține intervalului delimitat de mijlocul secolului al V-lea și sfârșitul secolului al VI-lea d. Hr. Edificiul A9 este separat de clădirea vecină de la est printr-un canal de scurgere a apelor meteorice.

Scopul cercetărilor desfășurate de Adriana Panaite cu începere din anul 2005, în sectorul numit convențional ›Sektorul A, la nord de Basilica A‹ (fig. 2), este de a pune în evidență, pe de o parte cartierul și trama stradală din această zonă a orașului dar și, pe măsura avansării săpăturii, a anexelor Basilicii A de pe latura de N a edificiului. Sunt avute în vedere aspecte legate de locuirea romană târzie, stratigrafia generală a zonei, precum și modificările urbanistice intervenite în perioada cuprinsă între secolele al IV-lea și sfârșitul secolului al VI-lea / începutul celui următor. Scopul final este acela de a dezveli și cerceta întreaga *insula* cuprinsă între *decumanus*, *cardo*, strada AV 1 și strada ABV IV. Cercetarea

RO

two areas of excavation areas: north of Basilica A (from 2005 on) and along the ABV IV street (from 2000 on). The main purpose of these excavations was to verify the results of previous geomagnetic investigations, as well as to extend the excavation area to the northern section of the city wall. Archaeological works conducted by Mihai Severus Ionescu have partially revealed streets like ABV IV, AV 2', and AV 3, but also parts of six structures (among which an imposing building was completely excavated). In late antiquity, street ABV IV was an important axis of movement to and from the fortified town, crossing the whole city from east to west, immediately north of the *decumanus maximus*. The building (conventionally called A9) consists of three rooms, an inner courtyard, and an annex (possibly built later, across the AV 2 street). This building seems to not conform to the general design of a classic Roman house and belonged to a rather modest household that adapted to local circumstances and conditions. The ground level captured by archaeological research dates between the middle of the 5th century and the end of the 6th century CE. Building A9 is separated from the neighbouring building in the east by a drainage ditch.

The purpose of the investigations carried out by Adriana Panaite since 2005 in the sector conventionally called ›Sector A North of Basilica A‹ (fig. 2) is both to uncover the buildings and the street network from this area of the city and to uncover the annexes on the northern side of Basilica A as the

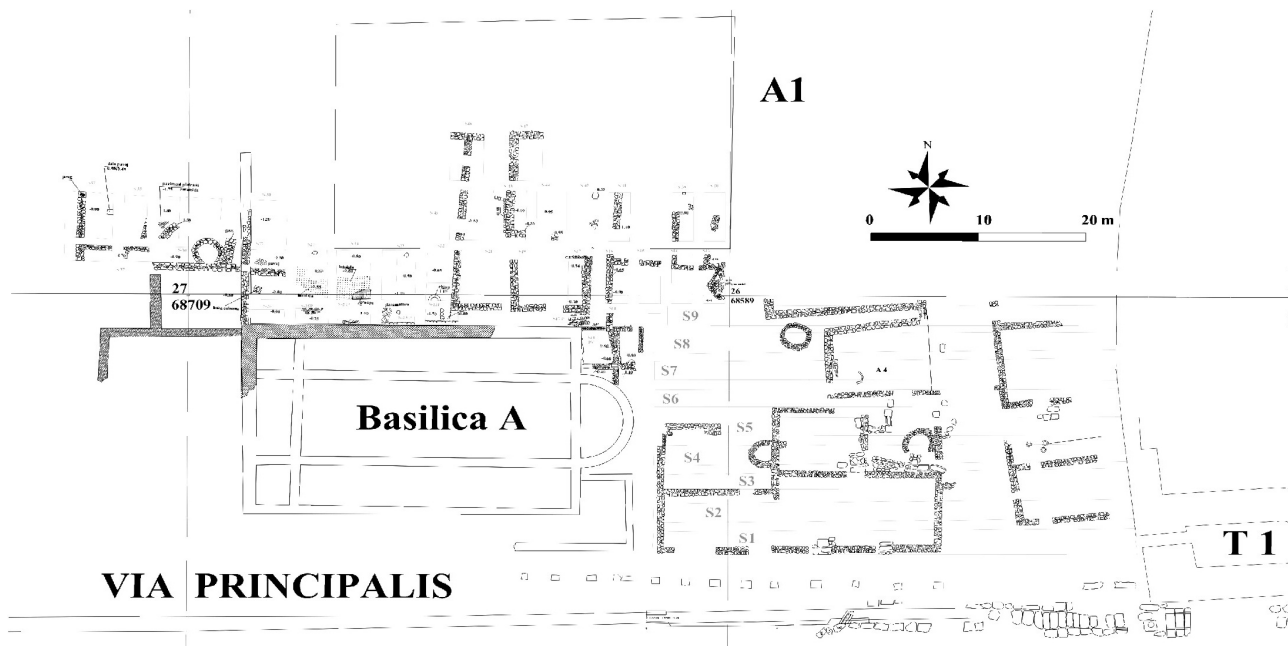
EN

Abb. 2.1: Sektor A, nördlich der Basilika A: Luftbild 2016 (Laurențiu Cliante).

Fig. 2.1: Sector A, la N de Basilica A: foto aeriană 2016 (Laurențiu Cliante).

Fig. 2.1: Sector A, north of Basilica A: aerial photography 2016 (Laurențiu Cliante).

Abb. 2.2: Sektor A, nördlich der Basilika A: Plan des ergrabenen Bereichs (Robert Constantin, Adriana Panaite).

Fig. 2.2: Sector A, la N de Basilica A: plan general al sectorului (Robert Constantin, Adriana Panaite).

Fig. 2.2: Sector A, north of Basilica A: plan of the excavated area (Robert Constantin, Adriana Panaite).

Areal (Abb. 2) war die Freilegung der dortigen Gebäude sowie des Straßennetzes und darüber hinaus, mit dem Fortschreiten der Arbeiten, der Nebengebäude der Basilika A an deren Nordseite. Auch spätrömische Wohnkonzepte, die generelle Stratigraphie dieses Areals und die urbanen Veränderungen zwischen dem 4. und dem 6. oder frühen 7. Jh. n. Chr. sind Teil der Forschungen. Ein großes Ziel ist die Ausgrabung der gesamten *insula* zwischen *decumanus* und *cardo* sowie den Straßen AV 1 und ABV IV. Die Ausgrabung wird in parallelen, rechtwinklig zur Nordwand der Basilika ausgerichteten Schnitten ausgeführt, die an der Stadtmauer beginnen und bis zum *cardo* reichen. Sie sind nach dem System der zwischen 1968 und 1974 (von Alexandru Barnea) und zwischen 1995 und 1998 (von Liana Oța) angelegten Grabungsschnitte nummeriert. 38 Schnitte in Standardmaßen von 5 m × 3 m wurden zwischen 2005 und 2016 ausgegraben, angelegt in einer Rasterstruktur mit ein Meter breiten Balken dazwischen. In Abhängigkeit von den Forschungsfragen, der lokalen Topografie und den bereits ausgegrabenen Gebäuden wurden manche der Balken entfernt und weitere Schnitte verschiedener Größe angelegt.

Bis heute wurden einige der Gebäude komplett freigelegt, während andere noch teilweise untertage sind. 2005 wurden die Ausgrabungen des Gebäudes A5, eines weiteren Raums (2y) in dem Gebäude A2 und eines Abschnitts der dazwischenliegenden Straße AV 1 abgeschlossen. Zur selben Zeit fanden

DE

archeologică se desfășoară prin trasa-rea de secțiuni paralele între ele și perpendiculare pe latura nordică a bazilicii pornind de la zidul de incintă și ajungând la strada *cardo*, numerotate în continuarea vechilor secțiuni. Din 2005 până în 2016 au fost trasate 38 de secțiuni cu dimensiunea standard de 5 m × 3 m și cu un martor de 1 m între ele. Acolo unde necesitățile impuse de cercetare, forma terenului sau monumentele deja existente au permis, s-a procedat la desființarea martorilor sau la trasarea de secțiuni cu dimensiuni variabile.

Până în prezent au fost dezvelite parțial sau în totalitate mai multe edificii. În anul 2005 s-a încheiat dezvelirea în totalitate a Edificiului A5 și a încă unei încăperi (2y) a Edificiului A2. Între anii 2006–2016 a fost cercetat Edificiul A15, precum și o serie de alte construcții, indicate prin câte o latură – maximum două pentru fiecare, fără a le putea preciza deocamdată forma, dimensiunile sau destinația. Există, de asemenea, o zonă fără construcții care ar fi putut fi o curte pentru peleurini, dacă luăm în considerare cripta mare a Basilicii A. În orice caz, observațiile stratigrafice făcute până acum nu permit încă comentarii suplimentare cu privire la destinația anterioară a spațiului pe care funcționează, în același timp cu biserica, această curte. De asemenea, au fost dezvelite două anexe ale bazilicii, una aflată pe colțul de NE, iar cealaltă pe colțul de NV al acesteia. Acestea sunt ridicate pe ruinele unor construcții anterioare, datate în secolele II–IV d. Hr. La nord și

RO

excavation advances. Other topics of discussion include late Roman housing issues, the general stratigraphy of the area, and the urban changes occurring in the period between the 4th and 6th or beginning of the 7th century CE. The ultimate goal is to uncover and explore the whole *insula* delimited by the *decumanus* and *cardo*, and the streets AV 1 and ABV IV. The archaeological research is carried out by investigating parallel trenches in perpendicular orientation to the northern side of the basilica, starting from the city wall and reaching the *cardo*. These new trenches are numbered according to convention on site, in continuation of the trenches made between 1968 and 1974 (Alexandru Barnea) and from 1995 to 1998 (Liana Oța). From 2005 to 2016, 38 trenches were excavated with a standard size of 5 m × 3 m, arranged in a grid system, with one-meter baulks between them. Depending on the requirements of the research, local topography, and the already existing monuments, baulks were dismantled and more trenches of varying sizes were drawn.

Until now, some buildings were excavated completely, while others were only partially uncovered. In 2005, the excavation of building A2 was completed, accompanied by the excavation of room 2y in building A5, as well as the segment of street AV 1. At the same time, the narrow space between buildings A4 and A5 was investigated. Between 2006 and 2016, building A15 was investigated, as well as a number

EN

of other constructions, only indicated by one or maximally two sides, with little

Untersuchungen in dem schmalen Zwischenraum zwischen den Gebäuden A4 und A5 statt. Zwischen 2006 und 2016 wurde das Gebäude A15 untersucht, ebenso wie eine Reihe anderer Bauten, von denen nur ein oder zwei Mauern, nicht jedoch ihr Grundriss, ihre Größe oder Funktion bekannt gewesen waren. Zudem trat ein freier Bereich ohne bauliche Konstruktionen zutage, der, wenn man die Größe der Krypta der Basilika A in Betracht zieht, ein Hof für Pilger gewesen sein könnte. Die bisherige Stratigrafie erlaubt jedoch noch keine Aussagen über die ursprüngliche Funktion dieses Areals, der später als Hof der Basilika fungierte. Es wurden weiterhin zwei Nebengebäude der Basilika freigelegt, eines an ihrer Nordost-, das andere an ihrer Nordwestecke. Die Nebengebäude wurden auf den Mauerresten früherer Gebäude aus dem 2. bis 4. Jh. n. Chr. errichtet. Nördlich und nordwestlich des Atriums der Basilika und seines Nebengebäudes wurden die Überreste eines weiteren Gebäudes untersucht, das teilweise den *cardo* überlagert. Die anderen oben erwähnten, zwischen 2006 und 2016 ausgegrabenen Gebäude wurden zur selben Zeit wie die Basilika genutzt und fungierten vielleicht ebenfalls als ihre Nebengebäude.

Die Grabungen in Sektor B wurden von Ș. E. Gămureac zwischen 2005 und 2008 durchgeführt. Sie wurden nicht vollendet, hatten aber die Untersuchung eines römisch-byzantinischen Baus zum Ziel, der durch geophysikalische Prospektion sichtbar geworden war. Dieses Gebäude, als B1

DE

nord-vest de atrium și de anexa acestuia, au fost cercetate resturile unui edificiu, care suprapune parțial strada *cardo*. Celelalte edificii au funcționat în același timp cu basilica, îndeplinind poate chiar funcția de construcții anexă ale acesteia.

Săpăturile desfășurate în Sectorul B au fost realizate la mijlocul primului deceniu al acestui secol. Fără a fi finalizate, ele au avut ca obiectiv punerea în valoare a unui edificiu romano-bizantin identificat ca urmare a cercetărilor geofizice anterioare. Acesta, numit convențional edificiul B1, este situat în apropierea intersecției *cardo* – *decumanus maximus*. Au fost realizate un număr de 7 secțiuni și 18 casete care au dus la descoperirea unei clădirii interpretată ca un *horreum* clasic, cu rol economic, situat în sfera publică sau privată, cu cel puțin două faze de funcționare.

În Sectorul C săpăturile arheologice se desfășoară în trei puncte. Primul dintre acestea, coordonat de Robert Constantin, în colaborare cu Alexandru Nicolae și Alexandru Alexiu, este reprezentat de zona aflată la vest și la sud de Basilica C (fig. 3), unde au fost reluate săpături mai vechi, care au ca scop verificarea relațiilor stratigrafice și topografice între cisternă, basilica și cartierul roman târziu, precum și relația dintre toate acestea și zidul de incintă. Un aspect important de clarificat a fost identificarea modalităților de alimentare cu apă a cisternei orașului.

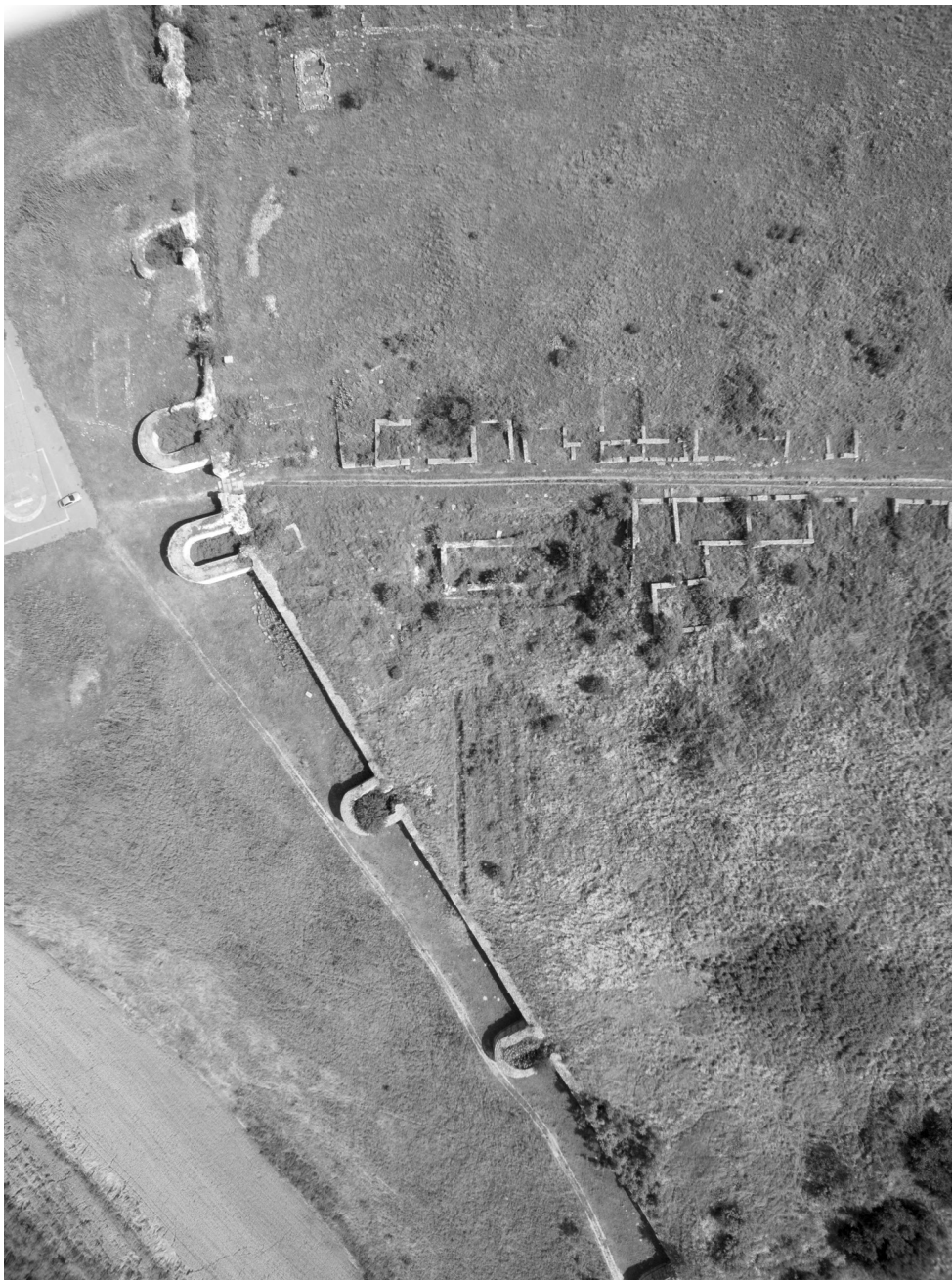
Cercetările din Sectoarele C I și C II (fig. 4), coordonate de Gabriel Talmațchi, urmăresc lămurirea mai multor aspecte privind situația stratigrafică

RO

indication to specify their layout, size, or purpose as of yet. There was also an area without structures which could have been a courtyard for pilgrims, if we consider the size of the large crypt of Basilica A. However, the stratigraphic observations made thus far do not yet allow further comments on the original function of the space, which would later operate as the courtyard of the church. Two annexes of the basilica were also uncovered: one each on the north-eastern and north-western corners. These annexes were built on the ruins of earlier buildings dating between the 2nd and the 4th century CE. To the north and northwest of the basilica's atrium and its annex, the remains of yet another building were investigated, partially overlapping the *cardo*. The other aforementioned buildings, excavated between 2006 and 2016, were used in the same period as the basilica and perhaps functioned as its annexes as well.

The excavations in Sector B between 2005 and 2008, were carried out by Ș. E. Gămureac. Though these excavations never finished, they aimed to reveal a Roman-Byzantine building identified during previous geophysical research. This building, conventionally called B1, is located near the intersection of *cardo* and *decumanus maximus*. In seven topographical sections, 18 trenches were excavated which led to the discovery of this building, which experienced at least two phases of use, and is interpreted as a *horreum*: a building with an economic role, used either as a public or private building.

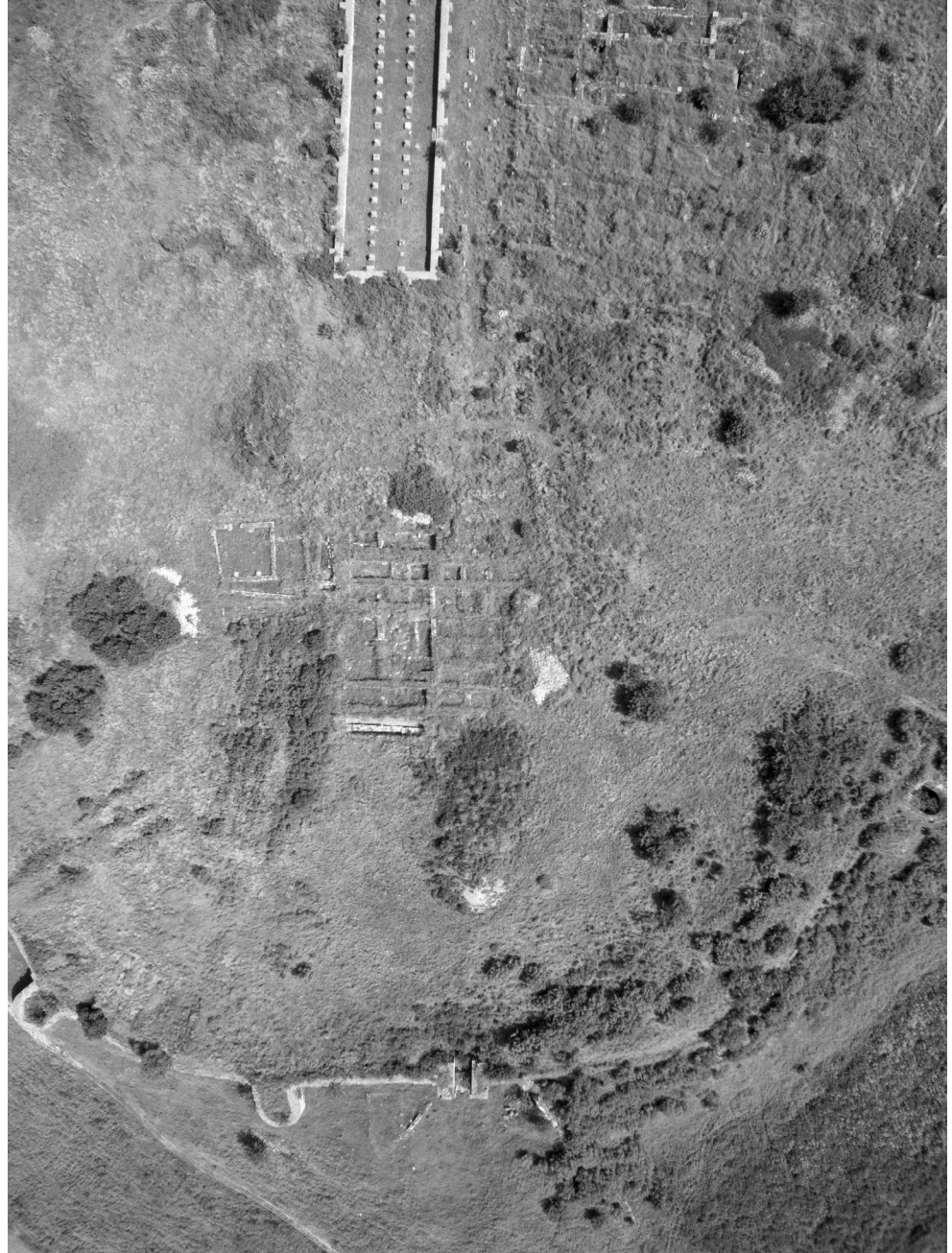
EN

Abb. 3: Sektor C bei der Basilika C, Luftbild 2016 (Laurențiu Cliante).

Fig. 3: Sector C, lângă Basilica C, foto aeriană 2016 (Laurențiu Cliante).

Fig. 3: Sector C – next to Basilica C, aerial photography 2016 (Laurențiu Cliante).

Abb. 4: Sektoren C I und C II, Luftbild 2016 (Laurențiu Cliante).

Fig. 4: Sectoarele C I și C II, foto aeriană 2016 (Laurențiu Cliante).

Fig. 4: Sectors C I and C II, aerial photography 2016 (Laurențiu Cliante).

bezeichnet, liegt an der Kreuzung zwischen *cardo* und *decumanus maximus*. In sieben Bereichen wurden insgesamt 18 Grabungsschnitte angelegt, die dieses als *horreum* interpretierte Gebäude hervorbrachten. Es handelte sich dabei um einen Wirtschaftsraum privaten oder öffentlichen Charakters mit mindestens zwei Nutzungsphasen.

In Sektor C finden an drei verschiedenen Stellen Grabungsarbeiten statt. Dazu gehört zum einen das Areal südlich und westlich der Basilika C (Abb. 3), in dem frühere Arbeiten wieder aufgenommen wurden, geleitet von Robert Constantin, Alexandru Nicolae und Alexandru Alexiu. Das Ziel der neueren Untersuchungen ist die Erforschung der stratigrafischen und topografischen Beziehung zwischen der Zisterne, der Basilika und dem spätantiken Stadtviertel, ebenso wie deren Verhältnis zur Stadtmauer. Ein wichtiger Aspekt war dabei die Wasserzufuhr der städtischen Zisterne.

Die archäologischen Untersuchungen in den Sektoren C I und C II (Abb. 4) unter Leitung von Gabriel Talmațchi dienen der Klärung verschiedener Fragen zur Stratigrafie, zu den Grundrissen der Gebäude – insbesondere der Konstruktion des *domus*-artigen Baus – und zum Verlauf des *cardo*, der in Richtung des südlichen Stadttors abfällt. In Sektor C I wurde ein spätromisches Gebäude von 11,60 m × 9,90 m mit einem 1,65 m breiten Zugangsweg im Norden entdeckt. Im Inneren wurden zwei konstruktive Bauelemente (Sockel) aus mit Mörtel verbundenen Kalkstein- und Schieferbrocken entdeckt. Die Wände des

și planimetria edificiilor cercetate, cu precădere a construcției de tip *domus*, ca și alte date privind structura și situația / traseul străzii *cardo*, care coboară spre poarta de sud a orașului. În C I a fost descoperită o clădire romană târzie cu dimensiunile de 11.60 m × 9.90 m, beneficiind de o cale de acces cu lățimea de 1.65 m poziționată pe latura de nord. În interiorul acesteia au fost descoperite două elemente constructive (socluri) din bucăți de calcar și șist, legate cu mortar. Aceeași compoziție o au și zidurile edificiului respectiv (late de 0.75–0.80 m). Este foarte posibil ca această clădire să fi fost deja dezafectată până la momentul anilor 586–587 d. Hr., dacă nu chiar mult mai devreme.

În C II, din punct de vedere stratigrafic, se constată următoarea situație: un prim nivel vegetal, apoi unul amplu de dărâmtură (compus din bucăți de piatră, fragmente de țigle, olane, cărămizi, pietre, bucăți mai mari sau mai mici de chirpici (arse și nearse), fragmente ceramice, piese de metal specifice evului mediu timpuriu, până la –1.05/1.10 m). Nivelul de călcare din C II se deatază spre sfârșitul secolului al VI-lea d. Hr., și este de culoare roșietică, care relevă urmele unui puternic incendiu (până la –1.45 și 1.50 m). În sector a fost descoperită o clădire orientată nord-sud cu caracter privat din secolele V–VI d. Hr. (de tip *domus*, 40 × 20 m). În interiorul edificiului au fost descoperite mai multe compartimente, cele mai clare fiind un *atrium* (7 × 5 m) și un *vestibulum* (11 × 4 m). *Atrium*-ul prezintă un pavaj realizat

In Sector C, archaeological excavations are carried out at three sites. The first of these, as coordinated by Robert Constantin, Alexandru Nicolae, and Alexandru Alexiu, is represented by the area lying West and South of Basilica C (fig. 3), where older excavations have been resumed. The purpose here is to verify the stratigraphic and topographic relationships between the cistern, the basilica, and the Late-Roman district, as well as their relationship to the enclosure wall. Another important question yet to be answered was the method by which the city's cistern was supplied with water.

Archaeological work in Sectors C I and C II (fig. 4), led by Gabriel Talmațchi, follow the clarification of several aspects regarding the stratigraphic situation and the planimetry of the investigated buildings, especially the *domus*-type construction, as well as other data on the structure and the course of the *cardo* street, which descends towards the southern gate of the city. In Sector C I, a late Roman building with dimensions of 11.60 m × 9.90 m was discovered that had a 1.65 m access path located on the north side. Inside this building are two structural elements (socle) that were uncovered, made of limestone and slate pieces and connected by mortar. The walls of this building have the same composition and range in width from 0.75 to 0.80 m. It is probable that this building was already decommissioned by the year 586 or 587 CE, if not much earlier.

DE

RO

EN

Gebäudes mit Stärken von 0,75 bis 0,80 m wurden auf dieselbe Weise konstruiert. Es ist wahrscheinlich, dass das Gebäude bereits zwischen 586 und 587 n. Chr. stillgelegt wurde, wenn nicht sogar schon viel früher.

In Sektor C II ist die Stratigrafie die Folgende: Zuoberst eine Pflanzenschicht / Grasnarbe, darunter eine tiefe Schuttschicht (mit Stein- und Ziegelfragmenten, größeren und kleineren gebrannten und ungebrannten Lehmziegelstücken, Keramikscherben und Metallstücken charakteristisch für das frühe Mittelalter (bis zu -1,05/1,10 m). Das Laufniveau an dessen Ende datiert in das Ende des 6. Jh. n. Chr. und weist eine rötliche Farbe auf, die auf einen großen Brand verweist. In demselben Sektor entdeckte man zudem ein Nord-Süd-orientiertes Gebäude privater Nutzung, das in das 5. oder 6. Jh. n. Chr. datiert (eine *domus* von 40 m × 20 m). Im Inneren lassen sich verschiedene Räume ausmachen, darunter ein Atrium (7 m × 5 m) und ein Vestibül (11 m × 4 m). Der Fußboden des Atriums besteht aus mittelgroßen bis großen mörtelgebundenen Kalksteinplatten, und in seinem Zentrum diente eine Steinstufe vermutlich dem Ablauf von Regenwasser. Im Atrium wurden zudem Säulenfragmente aus Kalkstein *in situ* oder in Wiederverwendung gefunden; es ist deshalb möglich, dass die Nord- und Südseite des Atriums von Portiken flankiert waren.

Das Vestibül verband den zentralen mit dem nördlichen Teil des Gebäudes und war mit bearbeiteten Kalksteinplatten gepflastert, die mit Mörtel zusammengehalten wurden. Jeweils

DE

din dale mari și mijlocii din calcar îmbinate cu mortar. În interiorul *atrium*-ului, există în zona centrală o delimitare de piatră a unui posibil spațiu destinat scurgerii apei de ploaie. De asemenea, au fost descoperite *in situ* și reutilizate resturi arhitecturale din structura unor coloane de calcar. Prin urmare, este posibil să fi existat porticuri pe laturile nordice și sudice ale curții.

Vestibulul lega partea centrală a clădirii de latura de nord a clădirii. El prezintă un dalaj realizat din plăci de calcar fasonate, îmbinate și legate cu mortar. Totodată, este delimitat, pe ambele părți, de două borduri care marchează intrările camerelor de pe latura de est. Edificiul cuprinde mai multe camere constitutive (cele mai multe foste dormitoare transformate prin apariția unor pereți despărțitori în camere unifamiliale cu ieșiri spre *cardo*) și praguri de trecere în interior și spre exterior către *cardo*. De asemenea, în interiorul clădirii, în colțul de sud-vest, a fost identificat un rest (trei trepte de piatră) de la o scară interioară, care ducea spre o încăpere de la un nivel superior (lângă porticul de sud). În concluzie, edificiul a beneficiat de un etaj, realizat din piatră și chirpici, iar acoperișul pare să fi avut o structură de lemn învelită cu țigle curbate în alternanță cu olane. Poziția și dimensiunile clădirii corespund cu spațiul disponibil construibil alocat în cartier unor asemenea edificii. Intervențiile ulterioare au adus modificări interioare conform cu modul de acomodare și schimbare a opțiunilor celor care au locuit-o. Clădirea a cunoscut cel puțin două faze principale distincte de

RO

Sector C II has the following stratigraphic structures (from the top down): a vegetal level and a thick level of assorted rubble (fragments of tiles, bricks, stones, bigger or smaller pieces of fired and unfired mud bricks, ceramic fragments, and metal pieces specific to the early Middle Ages, up to -1.05/1.10 m). The walking level on its base is dated to the end of the 6th century CE and is reddish in colour, indicating a strong fire (up to -1.45-1.50 m). In the same sector, a building of private character with north-south orientation (*domus* type, 40 m × 20 m), dating to the 5th or 6th century CE, was discovered. The floor plan revealed several areas inside the edifice, the clearest being an *atrium* (7 m × 5 m) and a vestibule (11 m × 4 m). The *atrium* is paved with medium and large limestone tiles bound with mortar. Around the centre of the *atrium*, there is a stone boundary which creates a possible space for rainwater to drain. Important artefacts include remains of limestone columns discovered in the *atrium in situ* or reused, indicating that the northern and southern sides of the courtyard may have been outfitted with porticos.

The vestibule connected the central part of the building with its northern part and is paved with tiles made of shaped limestone slabs, joined with mortar. The entrances of the rooms on its east side are delimited by two stone steps, one on each side. The building comprises several, constituent rooms (most of them former bedrooms transformed into smaller rooms room with access to the *cardo* through the

EN

zwei Steinstufen markierten die Eingänge zu den Räumen an seiner Ostseite. Das Gebäude umfasst mehrere einzelne Räume mit Türschwellen zum *cardo* hin; die meisten von ihnen waren frühere Schlafzimmer, die durch die Installation von Trennwänden zu separaten Wohneinheiten mit Zugang zum *cardo* umfunktioniert wurden. In der Südwestecke des Gebäudes wurden die Überreste (drei Stufen) einer Treppe gefunden, die zu einem Raum im Obergeschoss, nahe des Südportals, führte. Demnach hatte der Bau ein zweites Stockwerk aus Stein- und Ziegelmauerwerk, dessen Dach aus einer Holzkonstruktion mit alternierend gebogenen und flachen Ziegeln bestand. Position und Ausmaße des Gebäudes passen zu den Parzellierungen in diesem Teil der Stadt, spätere Umbauten veränderten jedoch den ursprünglichen Grundriss. Mindestens zwei Hauptbauphasen lassen sich feststellen: Die Errichtung des Gebäudes datiert in konstantinische Zeit oder, wenig später, in die Mitte des 4. Jh. n. Chr. In einer zweiten Phase fanden Umbauten in einigen Räumen und eine Neuaufteilung statt, wohl in den ersten beiden oder drei Jahrzehnten – oder zumindest in der ersten Hälfte – des 6. Jh. n. Chr.

Ziel dieser Untersuchungen in Sektor C II ist es, einige Bereiche der früheren Grabungen des Museums Constanța zu finden, zu säubern und zu sichern. Von diesen Arbeiten der 1970er und 1980er Jahre ist nur noch wenig Dokumentationsmaterial vorhanden. Bei

DE

den neuen Arbeiten geht es um die Klärung der Verbindung zwischen dem

construcție-reconstrucție. Construcția sa inițială aparține epocii constantinene sau nu mult după aceasta, spre mijlocul secolului al IV-lea d. Hr. Cea de a doua etapă corespunde unei reconstrucții parțiale (anumite spații din edificiu) și apoi de recompartimentare (în primele două-trei decenii ale secolului al VI-lea d. Hr., poate prima jumătate a acestui secol).

În același sector se urmărește totodată decopertarea, curățarea și consolidarea unor secțiuni practicate pe parcursul cercetărilor anterioare ale echipelor de la Muzeul din Constanța, din anii '70-'80 ai secolului trecut, pentru care informațiile arheologice păstrate sunt extrem de reduse, urmărindu-se o mai bună înțelegere a legăturii dintre marele edificiu amintit mai sus cu celelalte din apropiere, dar și modul în care se putea avea acces către *cardo* pentru întregul ansamblu de clădiri din cartier. De altfel, cercetările asupra *cardo* reprezintă ultimul obiectiv asumat de echipa actuală de specialiști constănțeni implicată. Săpăturile arheologice din sector au identificat o porțiune de aproximativ 20 m din *cardo*, cu o lățime variabilă cuprinsă între 2.20 și 2.30 m, orientată nord-sud, coborând în pantă spre poarta de sud. Aceasta din urmă nu deținea amenajări speciale pentru trecerea de care, fapt care sugerează o deplasare pietonală. În general, strada apare la o adâncime cuprinsă între 0.65–0.80 m față de nivelul actual de călcare și se prezintă ca o platformă de pământ galben cenușiu compact,

RO

bătătorit, având în componență mici fragmente de cărămizi, ceramică și piatră

installation of partition walls) and crossing thresholds to and from the *cardo*. Inside the southwest corner of the building, the remnants of an interior staircase (three stone steps) were also identified which led to a room located on a higher level, near the south porch. In conclusion, the building had a second floor, made of stone and mud bricks and the roof seems to have consisted of a wooden structure covered with alternating curved and flat tiles. The position and dimensions of the building correspond to the parcelling in this particular district of the city but subsequent modifications changed the layout of the building. The building has undergone at least two distinct phases of construction and reconstruction. Its original construction dates to the Constantinian Epoch or shortly thereafter, towards the middle of the 4th century CE. The second stage encompasses the reconstruction of certain spaces in the building, and then to a repartition in the first half of the 6th century CE, if not the first twenty or thirty years.

The aim in Sector C II is to discover, clean, and consolidate some sections examined during previous research conducted by the teams of the Museum of Constanța in the 1970s and 1980s, for which few of the records remain. The new research aims not only to better understand the connection between the previously described edifice and the others nearby, but also the access from the *cardo* to this entire building

EN

complex. Finally, research on the *cardo* itself is a primary objective of the team

zuletzt beschriebenen, großen Gebäude mit den umliegenden Bauten, aber auch um den Zugang zu dem gesamten Gebäudekomplex vom *cardo* aus. Und schließlich ist der *cardo* selbst Gegenstand der Forschungen des derzeitigen Expertenteams aus Constanța. Bisherige Ausgrabungen in diesem Bereich haben ca. 20 m des *cardo* mit einer variablen Breite zwischen 2,20 und 2,30 m, und zum Südtor hin den Hang abfallend, freigelegt. Das Tor hatte keine speziellen Vorrichtungen für die Durchfahrt von Wagen, wurde also wohl nur von Fußgänger:innen benutzt. Die Straße befindet sich 0,65 bis 0,80 m unter dem modernen Laufniveau und zeichnet sich durch eine kompakte grau-gelbe Erdschicht aus, die aus kleinen Ziegel-, Keramik- und Steinfragmenten besteht. Datenanalysen ergaben zwei Konstruktionsphasen, eine in der zweiten Hälfte des 4. Jh. n. Chr., eine in der ersten Hälfte des 5. Jh. n. Chr.

Bis ins 6. Jh. n. Chr. blieb der *cardo* die zweitwichtigste Inland-Transportroute für die Stadt, auch wenn gegen Ende dieses oder zu Beginn des 7. Jahrhunderts eine Ablagerung von Abfällen (mit u. a. zahlreichen Tierknochen) konstatiert werden kann, die vielleicht sogar bis zur letzten Nutzung der Stadt als Unterschlupf reichte. In den Sektoren C I und C II müssen die archäologischen Untersuchungen an der Oberfläche weitergeführt werden, um ein Gesamtbild des *domus*-artigen Gebäudes, seiner Ausmaße, einiger möglicherweise zugehöriger Teile und seiner Verbindungen zu einigen umliegenden Gebäuden zu ermöglichen. Zudem

DE

măruntă. Din datele reperate am constatat două reparații, prima din a doua jumătate a secolului al IV-lea d. Hr. și o a doua din prima jumătate a secolului al V-lea d. Hr.

Cardo rămâne în secolul al VI-lea a doua cea mai importantă rută vitală de transport interior pentru fortăreață, chiar dacă, spre sfârșitul acestui secol și la începutul celui următor, există o blocare / colmatare a acesteia cu gunoi (de ex. foarte multe oase de animale), mai ales până la ultimele secvențe de utilizare a cetății ca adăpost. În această etapă a cercetării, investigațiile arheologice din C I și C II necesită continuarea acestora în suprafață pentru crearea unei imagini de ansamblu a clădirii de tip *domus* prezentată mai sus, a dimensiunilor sale finale, ale altor compartimente posibile încă neexplorate, ale legăturilor sale cu alte clădiri impozante din apropiere. De asemenea, este nevoie de sondaje pentru a se obține o stratigrafie mai clară a zonei (și a clădirilor din zonă), care ar putea fi legată de date stratigrafice cunoscute și stabilite deja pentru întregul oraș. Observațiile, stratigrafice, topografice, arhitecturale, arheologice etc. se pot armoniza complet pentru a descifra secvențe importante din viața comunității locale din perioada secolelor IV–VI d. Hr., dintr-unul dintre cele mai importante centre provinciale din Dobrogea și, în general, din lumea romană, Tropaeum Traiani.

RO

of specialists from Constanța currently involved in these projects. Archaeological excavations in the area have identified a ca. 20 m section of the *cardo*, with a variable width between 2.20 and 2.30 m, in a north-south orientation, descending the slope to the southern gate. The gate did not have special arrangements for the passage of carts, a fact which suggests its sole use by pedestrians. The ancient street level generally appears at 0.65 to 0.80 m beneath the current walking level and is presented as a compacted gray-yellow soil stratum, consisting of small fragments of bricks, pottery, and small stones. From the identified data, two construction phases were observed: the first dating to the second half of the 4th century, the second to the first half of the 5th century CE.

Though towards the end of the 6th century CE and the beginning of the next, the *cardo* was overflowing with garbage (e.g. an assortment of animal bones), this street remained the second most important inland transportation route for the city well into the 6th century, maybe even to the last use phases of the fortress as a shelter. At this stage of the research, the archaeological investigations of Sectors C I and C II require a continuation at surface level for creating an overall image of the *domus*-type building discussed above, including its final dimensions, other possible undiscovered areas, and its relationship to the other imposing buildings nearby. There is also the need for surveys to obtain a clearer stratigraphy of the area and its buildings in a

EN

sind Surveys notwendig, um die Stratigraphie des Areals (und seiner Gebäude) genauer zu erfassen, mit der bereits bekannten Stratigraphie zu verknüpfen und für die gesamte Stadt zu etablieren. Stratigrafische, topografische, architektonische und archäologische Beobachtungen können in Einklang gebracht werden, um zentrale Phasen der lokalen Gesellschaft im 4. bis 6. Jh. n. Chr. in einer der wichtigsten provinzialrömischen Siedlungen der Dobrudscha und in der römischen Welt zu verstehen.

DE

way that could be linked with existing stratigraphic data set for the whole city. The stratigraphic, topographic, architectural, and archaeological observations can be compiled to decipher the central life sequences of the local community from the 4th to the 6th century CE, in one of the most important centres of provincial Roman Dobruja if not of the entire Roman world, Tropaeum Traiani.

EN

Zitierte Literatur | Literatura citată | Cited Works

- [1] I. Barnea – A. Barnea – I. Bogdan-Cătăniciu – M. Mărgineanu Cârstoiu – G. Papuc (1979), *Tropaeum Traiani I. Cetatea* (Bucharest).
- [2] I. Bogdan-Cătăniciu (2000/2001), *Tropaeum Traiani, poarta de nord*, *Pontica* 33/34, 415–424.
- [3] I. Bogdan-Cătăniciu (2006), *The Marble Basilica (B) in Tropaeum Traiani*, *Dacia Nouvelle Série* 50, 235–254.
- [4] R. Florescu (1961), *Noi puncte de vedere și noi propuneri cu privire la reconstituirea monumentului triumfal de la Adamclisi, Monumente istorice. Studii și lucrări de restaurare*, 159–186.
- [5] M. Ionescu – G. Papuc – M. Sâmpetru (2011), *Recherches archéologiques de la fortification annexe de la cité Tropaeum Traiani (1990–2006)*, *Pontica* 44, 343–365.
- [6] C. Olariu (2009), *Tropaeum Traiani. The Basilica D Sector (with Transept) and the Surrounding Area (Archaeological Researches, 2000–2006)*, în: M. Rakocija, ed., *Niš and Byzantium. Seventh Symposium. Niš, 3–5 June 2008. The Collection of Scientific Works* 7, 163–177.
- [7] M. Sâmpetru (1984), *Tropaeum Traiani II. Monumentele romane* (Bucharest).
- [8] M. Sâmpetru (1994), *Orașe și cetăți romane târzii la Dunărea de Jos* (Bucharest) 18–53.

Weiterführende Literatur | Lecturi suplimentare | Further Reading

- Ș. E. Gămureac (2009), *Edificiul B1 din sectorul B al cetății Tropaeum Traiani. Considerații preliminare privind cercetările din 2005–2008*, *Pontica* 42, 243–300.
- Ș. E. Gămureac – M. S. Ionescu – F. Drăghici (2015–2016), *The A9 Edifice from Tropaeum Traiani II. A Late Roman House in Scythia Minor (5th–6th Century AD)*, *Pontica* 48/49, 209–239.
- M. S. Ionescu – Ș. E. Gămureac – F. Drăghici (2013), *The A9 Edifice from the Roman-Byzantine Town Tropaeum Traiani*, *Pontica* 46, 173–215.
- M. Mărgineanu-Cârstoiu – V. Apostol (2016), *La fortification romaine de Tropaeum Traiani, Caiete – Arhitectură, Restaurare, Arheologie* 7, 33–94.
- A. Panaite – A. Vîlcu (2019), *Roman and Byzantine Coins Discovered at Tropaeum Traiani in Sector A, between the Years 2005–2016*, *Materiale și Cercetări Arheologice* 15, 157–169.
- A. Panaite – C. Bem (Miu) (2016), *Roman Roads Identified on Aerial and Satellite Images within the Territory of the City of Tropaeum Traiani (Moesia Inferior)*, *Dacia Nouvelle Série* 60, 201–220.
- G. Papuc – M. Ionescu – R. Constantin (2011), *Les aqueducs de la cité romaine de Tropaeum Traiani*, *Pontica* 44, 323–341.
- G. Papuc (2018), *Basilica extra muros de la Tropaeum Traiani. Sectorul »Poarta de vest«*, *Pontica* 51, 241–249.
- F. Scurtu (2014), *Tropaeum Traiani*, în: *Geofizica în arheologie. Aplicații în România*, 189–232.
- G. Talmațchi – C. Șova (2015), *Observații privind casa urbană romană târzie (domus) din provincia Scythia Minor și alte descoperiri arheologice din sectorul de SUD-CI de la Tropaeum Traiani*, *Peuce* 13, 137–192.
- G. Talmațchi – C. Șova (2016), *Despre cercetările arheologice din cartierul romano-bizantin (sector sud-C1) de la Tropaeum Traiani*, în: A. Panaite – R. Cîrjan – C. Căpiță, eds., *Moesica et Christiana. Studies in Honour of Professor Alexandru Barnea (Brăila)* 173–193.

Drachen- oder Wolfsfries am Tropaeum Traiani

Friză cu cap de dragon sau lup de pe
monumentul Tropaeum Traiani

Dragon or wolf frieze of the Tropaeum Traiani
(Polly Lohmann)